

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.2.15>

PRAWO RODZINNE A INTERES UCZESTNIKÓW STOSUNKÓW RODZINNYCH JAKO PRZEDMIOTY OCHRONY

Roman Havrik

*kandydat nauk prawnych, docent, profesor Katedry Prawa Konstytucyjnego,
Administracyjnego i Finansowego*

Chmielnickiego Uniwersytetu Zarządzania i Prawa imienia Leonida Józkowa (Chmielnicki, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-1557-0594

gavrik.roman@gmail.com

Adnotacja. Artykuł naukowy analizuje kwestie definiowania pojęcia prawa rodzinnego i interesu jako przedmiotu ochrony oraz definiowania treści pojęć „prawo rodzinne” i „interes rodzinny”. Na podstawie przeprowadzonych badań autor dochodzi do wniosku, że prawo rodzinne jest miarą możliwego lub dozwolonego zachowania podmiotu stosunków rodzinnych, możliwości, które mogą być przez niego realizowane, a algorytm takiego zachowania jest określany przez ustawy prawa rodzinnego lub inne źródła prawa rodzinnego, a w przypadku braku takiej definicji – przez umowę rodzinną lub według uznania samego podmiotu, który ma prawo działać w dowolny sposób, aby nie naruszać praw i interesów innych osób; jest to sposób korzystania z możliwego lub dozwolonego prawa rodzinnego. Prawo rodzinne danej osoby nie może podlegać ochronie, jeżeli nie znajduje oparcia w przepisach źródeł prawa rodzinnego lub jest z nimi sprzeczne. Interes rodzinny jest samodzielnym przedmiotem ochrony w razie powstania przeszkód w jego realizacji (naruszenie interesu), a także w razie jego nieuznania lub zakwestionowania; aby podlegać ochronie, interes ten nie może być sprzeczny z prawem rodzinnym, naruszać praw rodzinnych i interesów innych osób (w razie pierwszeństwa interesów tych osób).

Słowa kluczowe: prawo rodzinne; interes rodziny; ochrona prawa lub interesu rodziny; sposób ochrony; przedmiot ochrony.

FAMILY RIGHT AND THE INTEREST OF THE PARTICIPANTS OF FAMILY RELATIONS AS OBJECTS OF PROTECTION

Roman Havrik

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

*Professor at the Department of Constitutional, Administrative and Financial Law Khmelnytskyi University
of Management and Law named after Leonid Yuzkov (Khmelnytskyi, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-1557-0594

gavrik.roman@gmail.com

Abstract. In the scientific article, the problem of defining the concept of family right and interest as an object of protection, definition of the content of the concepts "family right" and "family interest" was carried out. On the basis of the conducted scientific research, the author came to the conclusion that family right is a measure of possible or permitted behavior of the subject of family relations, potential opportunities that can be realized by him, and the algorithm of such behavior is determined by acts of family legislation or other sources of family law. and in the absence of such a definition – by a family contract or discretion of the subject himself, who is entitled to act in any way so as not to violate the rights and interests of other persons; it is a way of carrying out possible or permitted behavior, as a result of which the needs of a participant in family relations are satisfied, it is a person's right to protection. A person's family right cannot be protected, which is not based on the provisions of family law sources or contradicts them. Family interest is an independent object of protection in the case of creating obstacles to the realization of the interest (violation of the interest), as well as in the case of its non-recognition or dispute; in order to be protected, this interest must not conflict with family law, violate the family rights and interests of other persons (if the interests of these persons take priority).

Key words: family right; family interest; protection of family right or interest; method of protection; object of protection.

СІМЕЙНЕ ПРАВО ТА ІНТЕРЕС УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЯК ОБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ

Роман Гаврік

*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права*

*Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова (Хмельницький, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-1557-0594

gavrik.roman@gmail.com

Анотація. В науковій статті здійснено дослідження проблематики визначення поняття сімейного права та інтересу як об'єкту захисту, визначення змісту понять «сімейне право» та «сімейний інтерес». На підставі проведеного наукового дослідження, автор прийшов до висновку, що сімейне право – це міра можливої або дозволеної поведінки суб'єкта сімейних відносин, потенційні можливості, які можуть бути реалізовані ним, причому алгоритм такої поведінки визначається актами сімейного законодавства або іншими джерелами сімейного права, а у випадку відсутності такого визначення – сімейним договором чи розсудом самого суб'єкта, який вправі діяти будь-яким чином, щоб не порушувати права та інтереси інших осіб; це спосіб здійснення можливої чи дозволеної поведінки, в результаті чого задовольняються потреби учасника сімейних відносин, це право особи на захист. Не може бути захищене сімейне право особи, яке не ґрунтується на положеннях джерел сімейного права або суперечить їм. Сімейний інтерес є самостійним об'єктом захисту у разі, якщо йдеться про створення перешкод для реалізації інтересу (порушення інтересу), а також у випадку його невизнання чи оспорювання; для того, щоб бути захищеним, цей інтерес не повинен суперечити сімейному законодавству, порушувати сімейні права та інтереси інших осіб (у разі пріоритету інтересів цих осіб).

Ключові слова: сімейне право; сімейний інтерес; захист сімейного права чи інтересу; спосіб захисту; об'єкт захисту.

Вступ. Відповідно до ст. 2 Сімейного кодексу України (надалі по тексту – СК України) Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання, між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимою та падчеркою, пасинком, між іншими членами сім'ї, визначеними у ньому (Сімейний кодекс, 2002). Зміст сімейних відносин складають майнові та особисті немайнові права учасників таких відносин, вказаних вище. Сімейне право, регулюючи особисті немайнові та майнові відносини у сфері сім'ї, основним завданням визначає здійснення і захист сімейних прав та охоронюваних законом інтересів його суб'єктів (Ватрас, 2009; 3). На жаль в СК України не визначено поняття сімейного права та сімейного інтересу, про здійснення та захист яких йдеться у ст. ст. 14 та 19, а в самому тексті СК України часто зустрічаються також поняття «інтереси дитини», «інтереси подружжя», «інтереси сім'ї» та інші схожі категорії, що визначають інтереси інших учасників сімейних відносин (Сімейний кодекс, 2002). Якщо аналізувати текст СК України, можна визначити окремі права учасників сімейних відносин – подружжя, батьків, дітей, інших членів сім'ї, родичів і на основі цього виявити зміст та правову природу сімейного права; щодо сімейного інтересу (в законодавстві також часто застосовуються поняття «законний інтерес» та «охоронюваний законом інтерес»), то його зміст не розкривається у сімейному законодавстві. Зазначена невизначеність викликає проблеми у можливому захисті сімейного права та інтересу юрисдикційним органом (в тому числі судом), оскільки не завжди дозволяє виявити чи підлягає порушенню, невизнанню або оспорюванню право чи інтерес захисту. У зв'язку із цим, в правовій доктрині, в тому числі сімейно-правовій, зазначені питання отримали своє дослідження.

Аналіз теоретико-правових та прикладних проблем визначення поняття сімейного права та інтересу як об'єкту захисту стала предметом наукових досліджень таких учених, як: І. В. Апопій, Л. М. Баранова, В. І. Борисова, В. А. Ватрас, І. В. Венедіктова, М. К. Галантич, О. В. Дзера, М. М. Дякович, І. В. Жилінкова, Л. М. Зілковська (Токарчук), В. В. Луць, В. Д. Новосад, Т. М. Піддубна, В. Я. Погребняк, З. В. Ромовська, С. О. Сліпченко, М. О. Стефанчук, Р. О. Стефанчук, С. М. Ходак, О. І. Чепис, Ю. С. Червоний, В. М. Чернега, Г. В. Чурпіта, однак у зазначеній сфері наукового дослідження зберігається дискусія, що потребує подальшого дослідження зазначеного питання в межах даної наукової статті.

Метою статті є наукове дослідження проблематики визначення поняття сімейного права та інтересу як об'єкту захисту, визначення змісту понять «сімейне право» та «сімейний інтерес» з метою вдосконалення правового механізму захисту сімейних прав та інтересів через застосування відповідних способів та засобів захисту.

Результати дослідження. Розпочати наукове дослідження на нашу думку слід із визначення поняття «сімейне право» у правовій доктрині.

Огляд наукових джерел із зазначеного питання був проведений В. М. Чернегою. Сам науковець визначає поняття суб'єктивного сімейного права як конкретні повноваження кожного учасника сімейних правовідносин, установлені або законом, тоді вони виникають уже на підставі самого факту перебування особи в тому чи іншому сімейному стані, або встановлені учасниками цих відносин на підставі договору, домовленості між ними (Чернега, 2022; 251-252).

З іншого боку, якщо відмітити проведений науковцем огляд наукових джерел представників цивільно-сімейно-правової доктрини (Чернега дисертація, 2022; 236-237), можемо відмітити, що переважна більшість науковців розглядає суб'єктивне право (в тому числі сімейне) як міру можливої поведінки учасників сімейних відносин, зокрема: як надану особі нормами права міру можливої поведінки, задля задоволення її законного інтересу, що включає в себе правомочності по вчиненню певної поведінки самою управомоченою особою, вимозі визначеної поведінки від зобов'язаної особи чи осіб та захисту свого суб'єктивного цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання (Стефанчук М., 2006; 5); як надану особі нормами права міру можливої поведінки з метою задоволення її законного інтересу, що включає в себе правомочність учинити певні дії самою управомоченою особою, вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи або осіб та захисту свого суб'єктивного права у разі порушення, невизнання чи оспорювання (Стефанчук Р., 2007; 103); як міру можливої поведінки суб'єкта, спрямовану на реалізацію його законних інтересів (Чепис, 2010; 73); як надану державою через норми об'єктивного права юридична можливість суб'єкта діяти (поводитися певним чином), вимагати відповідної поведінки від інших, можливість користуватися соціальним благом, а також можливість використовувати право на захист, якщо буде в цьому потреба, через

звернення до компетентних органів або за допомогою застосування особою фактичних дій, які не суперечать закону з метою задоволення особистих інтересів (Підлубна, 2009; 56).

Інші представники сімейно-правової доктрини також розглядають суб'єктивне сімейне право як гарантовану правом і законом міру можливої або дозволеної поведінки учасника сімейних відносин (Сімейний кодекс коментар, 2008; 60) (Борисова, 2011; 61); як право, яке належить людині як членові сім'ї чи як родичеві і визначене СК України або договором, певні можливості, якими може скористатися дружина, чоловік, мати, батько, дід, баба чи інша особа, це вид та міра поведінки, на яку вони управнені (Ромовська 2009; 56); як передбачений нормами сімейного права ступінь можливої поведінки особи – суб'єкта сімейних відносин (Апопій, 2011; 31), якій відповідає обов'язок іншої особи або осіб (Сімейний кодекс коментар, 2003; 27).

Є й інші визначення сімейного права, що не пов'язані із категоріями можливої поведінки або повноважень учасників сімейних відносин (Чернега дисертація, 2022; 236). Так, С. О. Сліпченко визначає суб'єктивні цивільні права як спосіб досягнення мети суб'єкта цивільних правовідносин, яка полягає в задоволенні певних потреб і спонукає до вступу у відповідне цивільне правовідношення; процес задоволення є процесом здійснення цивільних прав та виконання обов'язків, тому засобами задоволення потреби виступають саме ті матеріальні та нематеріальні блага, які об'єктами суб'єктивних прав, бо саме на них спрямовано діяльність суб'єктів цивільного правовідношення (Сліпченко, 2013; 92-93). На думку В. Я. Погребняка, суб'єктивне цивільне право – це змодельована нормами цивільного права та (або) актами саморегулювання цивільних відносин ідеальна міра правових можливостей особи, що втілюється в змісті реальних цивільних правовідносин в актах правомірної поведінки управоможеної особи, набуваючи правового значення правомірних дій як різновид юридичних актів (Погребняк, 2021; 11).

Розглядаючи поняття сімейного права як права, що належить суб'єктові сімейних відносин, можемо відзначити наступне. Дійсно, це є міра можливої або дозволеної поведінки суб'єкта сімейних відносин, потенційні можливості, які можуть бути реалізовані ним, причому алгоритм такої поведінки визначається актами сімейного законодавства або іншими джерелами сімейного права, а у випадку відсутності такого визначення – сімейним договором чи розсудом самого суб'єкта, який вправі діяти будь-яким чином, щоб не порушувати права та інтереси інших осіб. Причому, оскільки джерела сімейного права є сукупністю не тільки державно-правових приписів, які є основними регуляторами сімейних відносин, а й соціально-правових приписів та правових позицій, які застосовуються тільки у випадку неврегульованості сімейних відносин державно-правовими приписами, або якщо таке регулювання допускається останніми, сфера застосування яких обмежується колом осіб, які є носіями прав та обов'язків, врегульованими соціально-правовими приписами, а також колом осіб, які беруть участь в аналогічних правовідносинах, врегульованих правовою позицією (Ватрас, 2021; 721-722), то відповідне сімейне право може визначатися також не тільки актами сімейного законодавства, а й сімейним договором або звичаєм, можливість застосування яких визначена ст. ст. 9 та 11 СК України. Щодо джерел сімейного права, які містять правові позиції, то зважаючи на виключно похідний характер таких джерел навряд чи можемо вважати, що сімейне право визначається саме ними; вони лише уточнюють та конкретизують державно-правові приписи, які власне і визначають відповідні сімейні права.

Саме тому сімейне право визначається і як міра можливої поведінки (яка може бути й не визначена джерелами сімейного права), і як міра дозволеної поведінки суб'єкта сімейних відносин (відповідне джерело сімейного права прямо надає відповідне право особі).

Елементами будь-якого сімейного права є правомочності: чинити власні дії; вимагати певних дій від зобов'язаної сторони; звернутися до відповідних органів за захистом свого порушеного, невизнаного або оспорюваного права (Чурпіта, 2016; 80), тобто відносне право (безпосередньо можливість діяти певним чином), абсолютне право (право вимоги щодо інших суб'єктів, передусім до особи, яка має зустрічний сімейний обов'язок) і право на захист від можливого порушення, невизнання чи оспорення сімейного права.

Висловлена С. О. Сліпченком думка щодо сімейного права як способу досягнення мети суб'єкта правовідносин, яка полягає в задоволенні певних потреб і спонукає до вступу у відповідне правовідношення, теж в цілому правильна, однак зосереджується на динамічному аспекті – здійсненні відповідного сімейного права, а також на статичному – визначенні на рівні джерела сімейного права як саме відповідне право може здійснюватися.

В той же час, сімейне право не можна розглядати лише як міру можливої чи дозволеної поведінки чи як спосіб здійснення такої поведінки, в результаті чого задовольняються потреби учасника сімейних відносин. Сімейне право – це також право особи на захист такого права самим суб'єктом іншими учасниками сімейного правовідношення, відповідними юрисдикційними органами, в тому числі визнання такого права, його поновлення або усунення перешкод щодо його реалізації.

З іншого боку, не може бути захищене сімейне право особи, яке не ґрунтується на положеннях джерел сімейного права або суперечить їм (не можуть бути захищені права недобросовісної особи у недійсному шлюбі чи право батьків на утримання, якщо такі батьки були позбавлені батьківських прав тощо). У зв'язку із цим, можемо визнати, що будь-яке сімейне право є об'єктом захисту, за винятком випадків, коли таке право не відповідає або суперечить сімейному законодавству.

Як вже зазначалося вище, сімейне право є способом досягнення мети учасника сімейних відносин, яка полягає в задоволенні певних потреб і спонукає до вступу у відповідні сімейні відносини. В результаті здійснення сімейного права також досягаються сімейні інтереси відповідної особи. Це впливає із визначення Г. В. Чурпіти, яка зазначає, що категорію охоронюваного законом (законного) інтересу слід розглядати у нерозривному взаємозв'язку із категорією суб'єктивного права, адже інтерес є тими потребами і прагненнями

до користування конкретним матеріальним та (або) нематеріальним благом, що опосередковується певним суб'єктивним правом (Чурпіта, 2016; 81).

Говорячи про поняття сімейного інтересу, можемо визначити, що в науковій літературі він також визначений неоднозначно. Так, він визначається як: юридична можливість суб'єкта права, яка має зовнішню форму вираження, захищається законом та забезпечується ним, спрямована на створення (виникнення) прав та свобод фізичних чи юридичних осіб, не порушує прав та інтересів інших осіб (Новосад, 2022; 232); усвідомлена суб'єктом права необхідність в отриманні певного матеріального (нематеріального) блага або зміни правового статусу, що спонукає суб'єктів права вчиняти конкретні дії чи, навпаки, утримуватися від них, знаходиться в правовому полі та є незабороненою державою, здійснюється у формі дозволеного домагання і реалізується в конкретному правовідношенні (Венедіктова, 2011; 224); як юридичний дозвіл, який спрямований на забезпечення потреб майнового та немайнового характеру суб'єктів сімейного права, регламентується сімейно-правовими нормами з можливою фіксацією у принципах сімейного права та виступає самостійним об'єктом правової охорони (Ходак, 2020; 156); як бажання конкретного індивіда (особи) користуватися певним благом, досягнути певного результату чи мети, який не може бути абстрактним і належить конкретній особі та реалізується нею під час здійснення суб'єктивних прав, а також з інших підстав, які не суперечать закону (Дякович поняття інтересу, 2014; 85). Певною мірою ці визначення базуються на визначенні охоронюваного законом інтересу, даного Конституційним Судом України у справі про охоронюваний законом інтерес: «прагнення до користування конкретним матеріальним та (або) нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо неопосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам» (Рішення, 2011).

Правова природа сімейного інтересу полягає у наступному. По-перше, сімейний інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості, як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони (Чурпіта, 2016; 81); по-друге, сімейний інтерес є смислоутворювальним фактором вольової поведінки учасника сімейних відносин, а сімейне право є особливим юридичним засобом реалізації приватних цілей і, врешті-решт, сімейного інтересу суб'єкта, проте охоронюваний законом (законний) сімейний інтерес може бути не закріпленим суб'єктивним сімейним правом (Луць, 2011; 115) (Дякович сімейні права, 2014; 221); по-третє, для того, щоб бути захищеним, цей інтерес не повинен суперечити сімейному законодавству, порушувати сімейні права та інтереси інших осіб (у разі пріоритету інтересів цих осіб).

Як зазначає Г. В. Чурпіта, охоронюваними законом (законними) сімейними інтересами, які опосередковані конкретними суб'єктивними сімейними правами, можуть бути, наприклад: інтерес матері дитини визнати своє материнство, що опосередковується її правом за наявності визначених у законі умов подати до суду заяву про визнання материнства (ч. 1 ст. 131 СК України); інтерес батьків особисто здійснювати виховання своєї дитини, що опосередковується їх правом переважно перед іншими особами здійснювати таке виховання (ч. 1 ст. 151 СК України); інтерес дитини висловлювати свою думку з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї, що опосередковується її правом бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї (ч. 1 ст. 171 СК України) тощо. В той же час, є велика кількість сімейних інтересів, які не опосередковані суб'єктивними сімейними правами, які можуть виявлятися у необхідності укріплення сім'ї, піклування про добробут і розвиток дітей, забезпечення пріоритетного захисту прав та інтересів дітей, зменшення кількості безпритульних, а також кількості злочинів, вчинених дітьми (Чурпіта, 2016; 82) (Зілковська, 2010; 24).

Поряд із суб'єктивними сімейними правами, охоронюваними законом (законні) сімейні інтереси є самостійним об'єктом захисту. Але на відміну від суб'єктивних сімейних прав, які є об'єктом судового захисту у разі порушення, охоронюваний законом (законний) сімейний інтерес захищається судом, якщо йдеться про створення перешкод для реалізації інтересу (порушення інтересу), а також у випадку його невизнання чи оспорювання. Оспорювання охоронюваного законом (законного) сімейного інтересу пов'язане з існуванням так званого «конфлікту інтересів», коли один інтерес суперечить іншому (у випадку конфлікту інтересів батьків та дітей, подружжя, матері дитини та жінки, яка вважає себе такою, тощо) (Чурпіта, 2016; 83-84). Закріплення пріоритету інтересів деяких членів сім'ї, наприклад: неповнолітніх і непрацездатних членів сім'ї (ч. 2 ст. 76, ст. 202, ст. 265 СК України тощо), неповнолітнього члена подружжя (ст. 16 СК України тощо), дружини під час її вагітності і одного року з дня народження дитини (ч. 2 ст. 110 СК України) тощо, свідчить про те, що інтереси членів сім'ї не завжди співпадають, навпаки, інтереси одного члена сім'ї можуть бути кардинально протилежними інтересам інших членів сім'ї. Інтереси виникають не лише між членами сім'ї, але й між іншими суб'єктами сімейних відносин (Ходак, 2020; 89).

Висновки. На підставі вище викладеного наукового дослідження, можемо визначити, що сімейне право – це міра можливої або дозволеної поведінки суб'єкта сімейних відносин, потенційні можливості, які можуть бути реалізовані ним, причому алгоритм такої поведінки визначається актами сімейного законодавства або іншими джерелами сімейного права, а у випадку відсутності такого визначення – сімейним договором чи розсудом самого суб'єкта, який вправі діяти будь-яким чином, щоб не порушувати права та інтереси інших осіб. Відповідне сімейне право може визначатися також не тільки актами сімейного законодавства, а й сімейним договором або звичаєм, можливість застосування яких визначена ст. ст. 9 та 11 СК України. Сімейне право – це також спосіб здійснення можливої чи дозволеної поведінки, в результаті чого задовольняються потреби учасника сімейних відносин, а також право особи на захист такого права, в тому числі визнання такого права, його поновлення або усунення перешкод щодо його реалізації. Не може бути захищене сімейне право особи, яке не ґрунтується на положеннях джерел сімейного права або суперечить їм.

Сімейний інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, на відміну від суб'єктивного права, не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони; є фактором вольової поведінки учасника сімейних відносин; є самостійним об'єктом захисту у разі, якщо йдеться про створення перешкод для реалізації інтересу (порушення інтересу), а також у випадку його невизнання чи оспорювання; для того, щоб бути захищеним, цей інтерес не повинен суперечити сімейному законодавству, порушувати сімейні права та інтереси інших осіб (у разі пріоритету інтересів цих осіб).

Список використаних джерел:

1. Апопій І. В. Сімейне право України. К.: Центр учбової літератури, 2011. 360 с.
2. Ватрас В. А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія. Хмельницький: Поліграфіст-3, 2020. 824 с.
3. Ватрас В. А. Суб'єкти сімейних правовідносин: дис. ... канд.юр.наук. Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., 2008. 226 с.
4. Венедіктова І. В. Методологічні засади охоронюваних законом інтересів у приватному праві: монографія. Х.: Нове Слово, 2011. 260 с.
5. Дякович М. М. Поняття інтересу в сім'ї та у сімейних відносинах. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 78–87.
6. Дякович М. М. Сімейні права та інтереси як об'єкт правової охорони та захисту нотаріусом. *Адвокат*. № 3. 2014. С. 28–31.
7. Зілковська Л. М. Законні інтереси дитини в сімейному праві і законодавстві України. *Часопис цивілістики*. 2010. Випуск 9. С. 22–25.
8. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України. За ред. Ю. С. Червоного К.: Істина, 2003. 464 с.
9. Новосад В. Д. Інтерес як правове поняття: загальна характеристика. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Випуск 34. С. 227–237. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7361185>
10. Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: монографія / Луць В. В., Галантич М. К., Дзера О. В. та ін.; за заг. ред. В. В. Луця. К.: НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2011. 319 с.
11. Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів: дис. ... канд. юрид. наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2009. 209 с.
12. Погребняк В. Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав: дис. ... д-ра юрид. наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Харків, 2021. 426 с.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>.
14. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник. К.: Правова єдність, 2009. 500 с.
15. Сімейне право України: підручник. Л. М. Баранова, В. І Борисова, І. В. Жилінкова та ін. за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. К.: Юрінком Інтер, 2011. 264 с.
16. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/print>.
17. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. За заг. ред. І. В. Жилінкової. Х.: Ксилон, 2008. 855 с.
18. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо обороноздатних об'єктів: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 552 с.
19. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2006. 20 с.
20. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Р. О. Стефанчук ; відп. ред. Я. М. Шевченко. К.: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. 626 с.
21. Ходак С. М. Категорія інтересу в сімейному праві України. Дис. ... канд.юр.наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Івано-Франківськ, 2020. 184 с.
22. Чепис О. І. Інтереси в цивільному праві: сутність, місце та особливості захисту: дис. ... канд. юрид. наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Ужгород, 2010. 209 с.
23. Чернега В. М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: дис. ... докт. юрид. наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., Хмельницький, 2022. 478 с.
24. Чернега В. М. Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 508 с.
25. Чурпіта Г. В. Концептуальні засади захисту сімейних прав та інтересів у порядку несповного цивільного судочинства. Дис. ... докт.юр.наук: Спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К., 2016. 479 с.

References:

1. Apoyii I. V. (2011) Simeine pravo Ukrainy [Family Law of Ukraine]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [In Ukrainian].

2. Vattras V. A. (2020) Dzherela simeinoho prava: problemy teorii ta praktyky: monohrafiia [Sources of family law: problems of theory and practice: monograph]. Khmelnytskyi: Polihrafist-3 [In Ukrainian].
3. Vattras V. A. (2008) Subiekty simeinykh pravovidosyn [Subjects of family legal relations]. Cand. thesys. Kyiv [In Ukrainian].
4. Venediktova I. V. (2011) Metodolohichni zasady okhroniuvanykh zakonom interesiv u pryvatnomu pravi: monohrafiia [Methodological principles of legally protected interests in private law: monograph]. Kharkiv: Nove Slovo [In Ukrainian].
5. Diakovych M. M. (2014) Poniattia interesu v simi ta u simeinykh vidnosynakh [The concept of interest in the family and in family relations]. *Pravo i hromadianske suspilstvo – Law and civil society*. No 1. Pp. 78–87 [In Ukrainian].
6. Diakovych M. M. (2014) Simeini prava ta interesy yak ob'ekt pravovoi okhrony ta zakhystu notariusom [Family rights and interests as an object of legal protection and protection by a notary]. *Advokat – Lawyer*. No 3. Pp. 28–31 [In Ukrainian].
7. Zilkovska L. M. (2010) Zakonni interesy dytyny v simeinomu pravi i zakonodavstvi Ukrainy [Legal interests of a child in family law and legislation of Ukraine]. *Chasopys tsyvilistyky – Journal of Civil Studies*. Issue 9. Pp. 22–25 [In Ukrainian].
8. Chervonyi Yu. S. (Eds) (2003) Naukovo-praktychnyi komentar do Simeinoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary to the Family Code of Ukraine]. Kyiv: Istyna [In Ukrainian].
9. Novosad V. D. (2022) Interes yak pravove poniattia: zahalna kharakterystyka [Interest as a legal concept: general characteristics]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Seriiia yurydychna – Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series*. Issue 34. Pp. 227–237. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7361185> [In Ukrainian].
10. Luts V. V. (Eds) (2011) Osoblyvosti zdiisnennia subiektyvnykh prav uchasnykamy tsyvilnykh vidnosyn: monohrafiia [Peculiarities of the exercise of subjective rights by participants in civil relations: monograph]. Kyiv: Private Research Institute. of law and entrepreneurship of the National Academy of Sciences of Ukraine [In Ukrainian].
11. Pidlubna T. M. (2009) Pravo na zakhyst tsyvilnykh prav ta interesiv [The right to protect civil rights and interests]. Cand. thesys. Kyiv [In Ukrainian].
12. Pohrebniak V. Ya. (2021) Vynyknennia, perekhid ta prypynennia subiektyvnykh tsyvilnykh prav [The emergence, transition and termination of subjective civil rights]. Doct. thesys. Kharkiv [In Ukrainian].
13. Rishenna Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo ofitsiinoho tlumachennia okremykh polozhen chastyny pershoi statti 4 Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro okhroniuvanyi zakonom interes) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case based on the constitutional submission of 50 People's Deputies of Ukraine regarding the official interpretation of certain provisions of the first part of Article 4 of the Civil Procedure Code of Ukraine (the case on the interest protected by law)] (2004, December 1) No 18-rp/2004. *Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text> [In Ukrainian].
14. Romovska Z. V. (2009) Ukrainske simeine pravo: pidruchnyk [Ukrainian family law: textbook]. Kyiv: Pravova yednist [In Ukrainian].
15. Borysova V. I, Zhylinkova I. V. (Eds) (2011) Simeine pravo Ukrainy: pidruchnyk [Family law of Ukraine: textbook]. Kyiv: Yurinkom Inter [In Ukrainian].
16. Simeinyi kodeks Ukrainy [Family Code of Ukraine]. (2002, January 10) *Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-14> [In Ukrainian].
17. Zhylinkova I. V. (Eds) (2008) Simeinyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [Family Code of Ukraine: Scientific and practical commentary]. Kharkiv: Ksylon [In Ukrainian].
18. Slipchenko S. O. (2013) Osobysti nemainovi pravovidosyny shchodo oboronozdatnykh ob'ektiv: monohrafiia [Personal non-property legal relations regarding defense objects: monograph]. Kharkiv: Disa plius [In Ukrainian].
19. Stefanchuk M. O. (2006) Mezhi zdiisnennia subiektyvnykh tsyvilnykh prav [The limits of the exercise of subjective civil rights]: autoref. Cand. thesys. Kyiv [In Ukrainian].
20. Stefanchuk R. O. (2007) Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib (poniattia, zmist, systema, osoblyvosti zdiisnennia ta zakhystu): monohrafiia [Personal non-property rights of natural persons (concept, content, system, features of implementation and protection): monograph]. Kyiv: Publishing House of the Khmelnytskyi University of Management and Law [In Ukrainian].
21. Khodak S. M. (2020) Katehoriia interesu v simeinomu pravi Ukrainy [Category of interest in the family law of Ukraine]. Cand. thesys. Ivano-Frankivsk [In Ukrainian].
22. Chepys O. I. (2010) Interesy v tsyvilnomu pravi: sutnist, mistse ta osoblyvosti zakhystu [Interests in civil law: essence, place and features of protection]: Cand. thesys. Uzhhorod [In Ukrainian].
23. Cherneha V. M. (2022) Mekhanizm pravovoho rehuliuвання simeinykh vidnosyn [The mechanism of legal regulation of family relations]. Doct. thesys. Kyiv, Khmelnytskyi [In Ukrainian].
24. Cherneha V. M. (2023) Simeine (natsionalne, mizhnarodne, porivnialne) pravo: pidruchnyk [Family (national, international, comparative) law: textbook]. Kyiv: Lira-K Publishing House [In Ukrainian].
25. Churpita H. V. (2016) Kontseptualni zasady zakhystu simeinykh prav ta interesiv u poriadku nepozovnoho tsyvilnoho sudochynstva [Conceptual principles of protection of family rights and interests in non-suitable civil proceedings]. Doct. thesys. Kyiv [In Ukrainian].